

CON STEYNBKİN “OF MICE AND MEN” NOVELLASINDA “AMERİKA XÜLYASI” VƏ SİMVOLLAR

Validə Kərimova

German dilləri, Doktorant

Xəzər Universiteti

vkerimova@khazar.org

Dünya ədəbiyyatına dəyərli töhfələr verən, fəxr-lə adı çəkilən ABŞ yazıçıları Mark Tven, Teodor Drayzer, Cek London, Uilyam Folkner və Ernest Heminquey-in əsərləri Azərbaycan dilinə tərcümə olunduğundan oxucular və tədqiqatçılar onları yaxşı tanıyır. Təəssüf ki, ABŞ-ın Nobel mükafatı laureatları Lyuis Sinkler, Yucin O'Nil, Perl Bak və Con Steynbek barədə indiyə qədər azərbaycanlı oxucuların məlumatı azdır.

Hələ uşaq ikən bədii ədəbiyyata maraq göstərən Con haqqında anası Oliviya Hamilton deyərmiş: “O ya dahi, ya da avara olacaq”. Anasının fikri müsbət mənada özünü doğrultdu. Con Steynbek iradəsi, istedadı, inadkar çalışqanlığı və zəhməti sayəsində dahilik mərtəbəsinə yüksəldi. Onun əsərləri ABŞ nəsrinin nadir incilərindəndir.

1962-ci ildə Nobel mükafatına layiq görülmüş yazıçının əsərləri öz ölkəsində və hüdudlarından kənar-da geniş oxucu kütləsinə malikdir və bu əsərlər Qərb ədəbiyyatının klassik əsərləri sırasında özünəməxsus yer tutur. Steynbek *To a God Unknown* (“Gözə görünməz Allaha doğru”, 1933), *Tortilla Flat* (“Tortilla Flət”, 1935), *Of Mice and Men* (“Siçanlar və adamlar”, 1937), *The Red Pony* (“Qırmızı Poni”, 1937), *The Grapes of Wrath* (“Qəzəb salxımları”, 1939), *The Pearl* (“Mirvari”, 1947), *Travels with Charley: In search of America* (“Çarli ilə səyahət”, 1960) və s. əsərlərində oxuculara obrazların həyat hekayələrini real insanların fitnə-fəsadlı məişət problemləri fonunda təqdim edir. Steynbekin yaratdığı obrazlar dəbdəbəli həyat sürən varlı kişilər və qadınlar deyil, əksinə evsizlər, mühacir işçilər, kasıb balıqçılar, fermerlər və hətta unudulmuş amerikalı insanlardır. Bu insanların hər birinin ürək ağrısı ilə nəql ediləcək hekayəsi var; sevgi və ağrı dolu hekayələr. “Siçanlar və Adamlar” novellasında müəllifin istifadə etdiyi bədii simvolları analiz etməkdə əsas məqsəd oxucular tərəfindən Steynbekin bu novellasında cərəyan edən hadisələrin daha dərinədən başa düşülməsinə kömək etməkdir.

Steynbek yazıçı kimi ilk uğuru 1937-ci ildə “Siçanlar və Adamlar haqqında” novellasının çapı ilə başladı və bu onun Pulitzer mükafatına layiq görülmüş məşhur əsəridir. Novella Oklahomadan gəlmiş mühacir fəhlələrin faciəvi həyatından bəhs edir. Əsər aydın olmayan tərzdə yazılsa da, hər şeyi bilən üçüncü şəxs gözəgörməz əl kimi hadisələrin açılışında katalizator rolunu oynayır. Bu baxımdan əsər hadisələrin üçüncü şəxs tərəfindən nəql olunması tərzində yazılan nadir novellalardan biridir. Əsərin bu tərzdə yazılması oxuculara bütün xarakterlərin daxili yaşantıları ilə yaxından tanış olmaq imkanı verir “Siçanlar və Adamlar” Steynbekin həcmcə kiçik əsərləri arasında ən qarışıq olanıdır və bu qısa hekayədə müəllif zəngin mənə yarada bilmişdir. Oxunaqlı sujet xətti, hekayə boyunca mövzuların və xarakterlərin qabarıq təsviri əsəri yetkin oxucu auditoriyası üçün daha cəlbedici edir.

Bütün faciəvi əsərlər kimi Steynbekin bu novellasının da kulminasiya nöqtəsi və faciəvi sonluğu var. “Siçanlar və Adamlar” əsərinin ekspozisiyasında Kaliforniyanın Salinas vadisindən səfərdən qayıdan iki mühacir insanla tanış oluruq. Onlar Corc və Lennidir. Bu iki şəxsin bir-birinə əks olan xarakterləri onların arasındakı xüsusi münasibətə mane olmur. Lenni çox bəsit fikirlidir, Corc isə müdrik və uzaqgörəndir. Bir-birinin əksi olan bu iki obrazın birlikdə ferma sahibi olmaq xəyalı da var. Problem elə başlanğıcdadır. Bütün hekayə boyunca Corc və Lenni birlikdə səyahət edir: “...onlar cığır boyunca düz xətt ilə gəzdilər, hətta açıqlıqda belə biri digərinin arxasında dayandı. Hər ikisi denim şalvarı, mis düyməli denim pencəkləri geyinmişdilər. Hər ikisi qara, formasız papaqlar geyinmişdi və hər ikisi çiyinlərinin üstündə sapandlanmış ədyal rulonları daşıyırdı...”. [5; s.1] Lennini görəndən hər kəs onunla möhkəm bədənli və ucaboylu olması səbəbilə ehtiyatlı davranmaq lazım olduğunu başa düşürdü. Lenninin özündən asılı olmayan qaba davranışları Corcu özündən çıxarırdı, o isə hər dəfə Corca qıcıqlandırıcı təbəssümlə deyir: “...mən

zərər vermək istəmədim, dürüst olaraq mən istəmədim, sadəcə olaraq azca nəvaziş göstərmək istədim...". [5; s. 31]

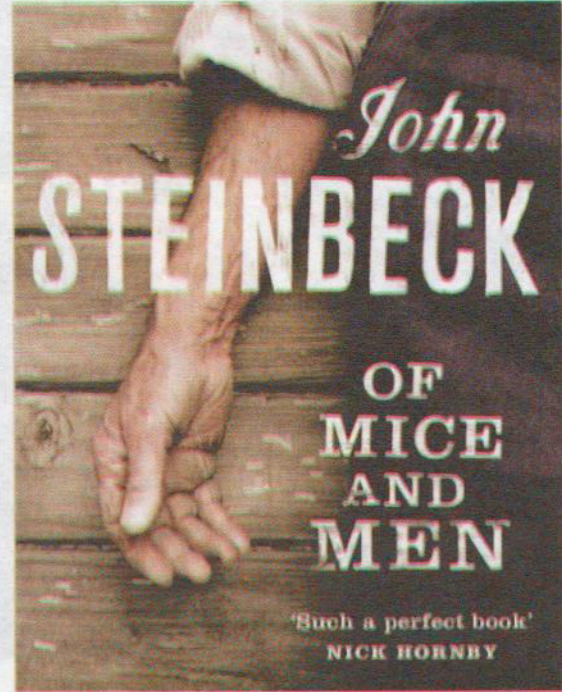
Simvol və simvolizm hər hansı bir fikri üstüörtülü şəkildə ifadə etmək üçün istifadə olunur. Bu, ədəbiyyatda məfhumun, obyektin, insanın, vəziyyətin və ya hətta bir sözün məcazi mənada ifadəsidir. Steynbek də öz əsərində, məsələn "kəndin qoca iti" ifadəsindən tək yaşayan və artıq ferma işini görə bilməyən mühacir insanların başına nə gəldiyini göstərmək üçün simvol kimi istifadə edir. Lenninin dovşanı yanlış ümidi və özünə güvənməyi simvolizə edir. Siçanlar taleyin təsadüflərdən ibarət olmasına, məsumluğa işarədir. Bundan başqa, mühacirlərdən müxtəlif yollarla sui-istifadə edən Kurli və onun xanımı həmin dövrdə möhtəkirliyin yayılmasını simvolizə edir. Beləliklə, novellada hər bir xarakter daha geniş əhalini təmsil edir. Müəllif əxlaq oyunları, xarakterlərin arketiplərindən istifadə etməklə allegorik dərsələr verir. Həmçinin, əsərdəki hekayənin quruluşu da bütövlükdə simvolikdir.

Novella həyatı çətinliklərin bədii sübutudur. "Siçanlar və Adamlar" oxuculara öz yaşantıları baxımından nəticələr çıxarmaq şansını verir. Kişilər arasında ideallaşmış münasibətlərin təsviri müəllifin oxuculara mesajıdır. "Amerika xülyası"nın (The American Dream) qeyri-mümkünlüyü, sosial güc strukturlarının Amerika cəmiyyətində tarazsızlığı buna misaldır. Əsərdən belə bir sual ortaya çıxır ki, niyə 1937-ci ildə yazılan novella işçilərin Böyük Böhran dövrü ərzində həyatını göstərməklə bu cür məşhurluq əldə edib? Belə qənaətlə gəlmək olar ki, Steynbekin bu klassik əsərindəki hadisələr XXI əsr cəmiyyəti üçün də aktualdır.

Steynbek yaratdığı obrazlara rəğbət bəsləyir, ancaq onların hekayəsini xoşbəxt sonluqla bitirmir. Hətta Corc və Lenni də bir növ yalnızlıq hiss edirlər. Obrazların çoxu daha yaxşı həyat, çıxış yolu arzu edir və öz iradəsilə hərəkət etmək istəyir. Beləliklə, novella xəyalların fatalistik baxışını təmsil edir.

Steynbek əsəri eyni yerdə başlayır və eyni yerdə

bitirir. Müəllifin verdiyi quruluşu periodik adlandırma bilirik. Bu periodiklik əsər boyu davam edir və oxucu sanki bu periodikliyin davam etməsini istəyir. Əsərin sonunda Corc bu periodikliyi Lennini öldürməklə qırır. Müəllif göstərir ki, tarix özünü təkrarlayır, obrazlar nə qədər müasir olsalar da, cəngəllik dövrünün qəddarlığı

onların xarakterini tərk etməyib.

Əsərin böyük hissəsi dialoqlardan ibarətdir. Dialoqlarda jarqon və dialektlərdən istifadə edilir. Bununla da dil xüsusiyyətləri vaxtı və yeri əks etdirir. Böyük həcmdə dialoqlar vasitəsilə Steynbek bir sıra amerikalıların şəxsiyyətini nümayiş etdirir.

Son olaraq müəllifin oxuculara mesajı budur ki, həyat sərtir və xəyallar kövrəkdir. Buna baxmayaraq, hər bir hekayə kimin həyat hekayəsi olmasına baxmayaraq dəyərlidir.

İstifadə edilmiş mənbələr:

[1] Arthea J.S. Reed. A Teacher's guide book. Analysis Of Mice and Men.

<http://www.penguin.com/static/pdf/teachersguides/ofmiceandmen.pdf>

[2] Carl Van Doren. Analysis Of Mice and Men. 1937.

[http://www.amerlit.com/novels/ANALYSIS%20Steinbeck,%20John%20Of%20Mice%20and%20Men%20\(1937\)%20analysis%20by%208%20critics.pdf](http://www.amerlit.com/novels/ANALYSIS%20Steinbeck,%20John%20Of%20Mice%20and%20Men%20(1937)%20analysis%20by%208%20critics.pdf)

[3] Danica Čerč. Between translation and transformation: recreating Steinbeck's language in Of Mice and Men. 2016. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13556509.2016.1183092>

[4] Joseph E. S., Lena T. S., Karen P. – MAX Notes of J. Steinbeck's Of Mice and Men. 2001.

https://books.google.az/books?id=96WfEbkKIKAC&pg=PP1&lpg=PP1&dq=mice+and+men+%22%E2%80%A6Written+in+easy+to+follow,+easy+to+grasp+style%E2%80%A6%22&source=bl&ots=R0yNcXC1FZ&sig=ZtjqEHkmTJB YH42-WdIAx3EZIi4&hl=az&sa=X&ved=0ahUKEwiV26eX1erSAhUJuhQKHSV_BOIQ6AEIHTAA#v=onepage&q&f=true

[5] John Steinbeck. Of Mice and Men. Copywrite renewed 1965. pp. 1; pp. 31.

<http://www.nhc.ac.uk/media/2840/steinbeck-john-of-mice-and-men.pdf>